

УДК 81' = 161

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTR.2019.38.145-166>**Бугайко Ю.О.***orcid.org/0000-0003-4413-5110*

ВИДИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗАКОНОПРОЕКТІВ: ПЕРСПЕКТИВА ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У світовій практиці лінгвістичний контроль нормотворчості – це обов'язкове явище, важливість якого є аксіоматичною. Однак в Україні правовий статус лінгвістичної експертизи законопроектів (далі – ЛЕЗ) досі не визначений, що зумовлено політичними, правничими та іншими соціальними чинниками. Тому у статті автором порушено питання ЛЕЗ у лінгвістичному та організаційно-правовому аспектах, а саме: розглянуто класичні та сучасні підходи до класифікації лінгвістичної експертизи законопроектів та перспективи її впровадження в Україні. Стаття складається з трьох частин: теоретичного аналізу, огляду прикладного аспекту та опису правових аспектів ЛЕЗ. У **першій** частині проаналізовано теоретичні підходи науковців до групування ЛЕЗ у види за різними критеріями. Найбільшу увагу звернено на ті класифікації, які мають комплексний характер (враховують правничі та лінгвістичні фактори експертизи текстів законопроектів); у **другій** – запропоновано авторське бачення класифікації ЛЕЗ в контексті законодавчої процедури в Україні: обґрунтовано поділ ЛЕЗ на дискурсивну, семантичну, граматичну експертизи та експертизу перекладу законопроектів. Критерієм класифікації лінгвістичних експертиз обрано характер помилок у текстах законопроектів; у **третій** частині здійснено огляд українського законодавства, яке регулює правовідносини, що виникають у зв'язку із проведенням експертизи законопроектів у процесі законодавчої діяльності, зазначено недоліки правового регулювання експертної діяльності у сфері законотворчості, встановлено потребу правового регулювання ЛЕЗ у рамках законодавчої процедури та запропоновано шляхи її легалізації в Україні. Такий погляд на ЛЕЗ буде цікавим фахівцям у галузях теорії держави і права, конституційного права, юрислінгвістики, прикладної

лінгвістики, відповідним експертам, працівникам апарату парламенту, органів юстиції та органів судової влади.

Ключові слова: юридична лінгвістика, лінгвістична експертиза, експертиза нормативно-правових актів, нормопроекування, законодавча процедура.

Інформація про автора: Бугайко Юлія Олексіївна – спеціаліст з правознавства; викладач; Вінницький коледж будівництва і архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури; Циклова комісія гуманітарних, соціально-економічних дисциплін.

Електронна адреса: bja0566@gmail.com

Yuliya O. Buhaiko
orcid.org/0000-0003-4413-5110

TYPES OF LINGUISTIC EXPERTISE OF BILLS: PROSPECTS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Abstract. *In world practice linguistic control of rulemaking is a binding procedure, the importance of which is axiomatic. However, in Ukraine the legal status of linguistic expertise of draft laws (LEB) is still not defined owing to political, legal and social factors. Therefore, in the article the author considers LEB in linguistic and legal aspects. Classical and modern approaches to the classification of linguistic expertise of bills, also prospects of its implementation in Ukraine are considered. The article consists of the following parts: theoretical analysis, applied aspect and law dimensions of LEB. **The first part** of the article gives a detailed review of scientific approaches to categorization of LEB according to various criteria. Special attention is paid to those classifications that have integral nature (taking into consideration legal and linguistic factors of examining the texts of draft laws). **In the second part**, particular attention is given to the author's classification of LEB in the context of the legislative procedure in Ukraine. It is requested to group linguistic examination of bills in four types: discursive, semantic, grammatical and translation examinations. The kind of errors in the texts of bills was chosen as the criterion for the classification of LEB. **In the third part**, Ukrainian legislation governing legal relations in the area of draft laws examination in the legislative process are overviewed, flaws of legal regulation of expert activities in the*

field of lawmaking are noted. It is shown that legal status of LEBs in the legislative procedure is absent and the ways to legalize LEB in Ukraine are suggested. The article is of interest to specialists in the fields of the theory of state and law, constitutional law, applied linguistics, relevant experts, as well as to justice authorities and the judicial system representatives.

Key words: judicial linguistics, linguistic expertise, legal acts, legislative procedure.

Information about the author: Buhaiko Yuliia Oleksiivna – specialist in Law, lecturer; Vinnytsia College of Construction and Architecture of Kyiv National University of Construction and Architecture; educational and methodological commission of humanities and socio-economic disciplines.

E-mail: bja0566@gmail.com

Бугайко Ю.А.

orcid.org/0000-0003-4413-5110

ВИДЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ЗАКОНОПРОЕКТОВ: ПЕРСПЕКТИВА ВНЕДРЕНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. В мировой практике лингвистический контроль нормотворчества – это обязательное явление, важность которого является аксиоматической. Однако в Украине правовой статус лингвистической экспертизы законопроектов (далее – ЛЭЗ) до сих пор не определен, что обусловлено политическими, юридическими и другими социальными факторами. Соответственно в статье автором поднят вопрос ЛЭЗ в лингвистическом и организационно-правовом аспектах: рассмотрены классические и современные подходы к классификации лингвистической экспертизы законопроектов, а также перспективы ее внедрения в Украине. Статья состоит из трех частей: теоретического анализа, раскрытия прикладного аспекта и описания правовых аспектов ЛЭЗ. **В первой части** проанализированы теоретические подходы ученых к разделению ЛЭЗ на виды по различным критериям. Особое внимание обращено на те классификации, которые имеют комплексный характер (учитывают юридические и лингвистические факторы экспертизы текстов законопроектов). **Во второй части** предложено

авторское видение классификации ЛЭЗ в контексте законодательной процедуры в Украине, а именно: обоснованно разделение ЛЭЗ на дискурсивную, семантическую, грамматическую экспертизы и экспертизу перевода законопроектов. Критерием классификации лингвистических экспертиз избран характер ошибок в текстах законопроектов. В третьей части совершен обзор украинского законодательства, регулирующего правоотношения, возникающие в связи с осуществлением экспертизы законопроектов в процессе законопроеводства, также указаны недостатки правового регулирования экспертной деятельности в сфере законотворчества и установлено отсутствие правового статуса ЛЭЗ в рамках законодательной процедуры и предложены способы ее легализации в Украине. Такой взгляд на ЛЭЗ будет интересен специалистам в отраслях теории государства и права, конституционного права, прикладной лингвистики, соответствующим экспертам, работникам аппарата парламента, органов юстиции и органов судебной власти.

Ключевые слова: юридическая лингвистика, лингвистическая экспертиза, экспертиза нормативно-правовых актов, нормпроектирование, законодательная процедура.

Информация об авторе: Бугайко Юлия Алексеевна – специалист по правоведению; преподаватель; Винницкий колледж строительства и архитектуры Киевского национального университета строительства и архитектуры; Цикловая комиссия гуманитарных, социально-экономических дисциплин;

Электронный адрес: bja0566@gmail.com

Повсякчас правозастосовна діяльність, неначе дзеркало, демонструє всі недоліки, недопрацювання нормотворчої діяльності законодавця. За лікарським принципом – "лікувати слід не наслідки хвороби, а її причину" – проблему знаходимо у межах законодавчого процесу.

Так, саме на етапі створення нормативно-правових норм можна запобігти численним колізіям, прогалинам, подолання яких нерідко стає тягарем судової гілки влади, яка вимушена затримувати процес судочинства у зв'язку з застосуванням аналогії закону, аналогії права, тлумаченням правових норм тощо. Йдеться не про випадкові чи латентні колізії, прогалини

чи інші дефекти законодавства, а про грубі помилки, зумовлені недбалістю авторів проектів законів.

Такими *помилками*, як правило, є:

- введення термінів без надання їм визначення чи просто недоречне їх використання,
- неправильний переклад терміна чи документа в цілому, термінологічна неузгодженість,
- невмотивовано громіздкі, складні синтаксичні конструкції,
- невмотивовані тавтології, калькування (росіянізми, полонізми, латинізми тощо),
- невідповідність назви проекту закону його змісту, використання синонімів тощо.

Усі ці недоліки можливо виявити безпосередньо на рівні читання та легко вилучити за допомогою різних лінгвістичних методів аналізу, зокрема: *герменевтичного, синтаксичного, лексичного, морфологічного, семіотичного, функціонально-стилістичного, інтерпретаційного, лінгвокультурологічного, контекстуального* тощо.

Інститут експертизи законопроектів в Україні налічує безліч експертиз, де крім обов'язкових, наукової та юридичної, можуть проводитись *антикорупційна, антидискримінаційна, гендерно-правова, фінансова, регуляторного впливу* та інші види експертиз. Дійсно, з-поміж них є можливість здійснювати і лінгвістичну експертизу, але тільки у разі наявної ініціативи в уповноважених на це осіб.

У світовій практиці лінгвістичний контроль нормотворчості – це обов'язкове явище, важливість якого є аксіоматичною. Невизначений правовий статус лінгвістичної експертизи законопроектів (далі – ЛЕЗ) в Україні є наслідком досі не вирішених проблем: панування в Україні неоднозначної державної мовної політики, чинність "радянського" Правопису української мови, наявність несистематизованої правової регламентації експертної діяльності у процесі нормопроекування та ін.

Вважаємо, що лінгвістична експертиза законопроектів є необхідним та ефективним інструментом виявлення та виправлення логічних, мовних і, зокрема, юридичних помилок у нормативно-правових текстах, а також умовою підвищення якості законодавства.

Для розв'язання проблеми впровадження ЛЕЗ в Україні звертаємось до дотичних досліджень науковців.

Особливості експертизи нормативно-правових актів (далі – НПА) та її окремих аспектів висвітлені у працях О.В. Богачової, О.Л. Копиленка, О.Г. Мінкової; лінгвістичні аспекти юридичної техніки та нормопроекування охоплені у роботах О.С. Гордієнка, А.В. Красницької, І.І. Онищука; проблему лінгвістичного аналізу юридичного тексту та судової лінгвістичної експертизи розглядали: С.М. Вул, О.В. Довженко, Д.Ю. Сизонов, Л.І. Шевченко, О.М. Кравченко, Л.В. Кузниченко, Т.В. Литвин, М.О. Богословська,

Деякі питання лінгвістичної експертизи НПА досліджували Л.В. Ажнюк, Н.В. Артикуца, С.П. Кравченко, М.О. Рогова, О.Ф. Юрчук.

Як бачимо, експертиза НПА та її окремі види були предметом, та/або об'єктом, різних досліджень правників та мовознавців, проте в Україні науковий інтерес до лінгвістичної експертизи законопроектів, її внутрішньої класифікації ще досі не здобув належного висвітлення у теоретичних напрацюваннях українських вчених.

Мета статті – визначення кола необхідних видів ЛЕЗ для їх застосування у межах законодавчої процедури в Україні.

(1) Теоретичний аналіз. Лінгвістична експертиза – дослідження продуктів мовленнєвої діяльності, спрямоване на встановлення значущих фактів і отримання відповідей на поставлені перед експертом питання; "оцінювання тексту, вираженого в усній або письмовій матеріальній формі" [8, с. 32].

"Вона дозволяє встановлювати істинність (хибність) або можливість (неможливість) описових висловлювань про об'єкт. Об'єктом лінгвістичної експертизи є продукти мовленнєвої

діяльності: висловлення, тексти, лексеми, словесні позначення товарних знаків і т.д. " [6].

Питання лінгвістичної експертизи законопроектів перебуває у наукових площинах мовознавства і теорії права, або ж юридичної лінгвістики, яка є одним із напрямів прикладної лінгвістики. Двовимірність ЛЕЗ полягає у тому, що об'єктом аналізу виступає юридичний матеріал – законопроект, а методи його опрацювання є лінгвістичними – лексичний, синтаксичний, дискурсивний аналізи тощо.

У широкому сенсі під лінгвістичною експертизою правового акта слід розуміти наукове дослідження його (акта) тексту як цілісного твору або його фрагмента з метою встановлення буквального сенсу нормативного правового акта, виявлення в тексті мовних помилок, які обумовлюють можливість неправильного його тлумачення, і суперечностей, здатних ввести суб'єктів правозастосування в оману [6].

Одразу ж обмовимо співвідношення ЛЕЗ та лінгвістичної експертизи нормативно-правових актів: методи експертних досліджень цих об'єктів є однаковими, адже за змістом та жанрово-стилістичною належністю об'єкти ідентичні, але різні за правовим статусом: нормативно-правові акти мають юридичну силу, а проекти законів – ні.

Класифікація лінгвістичних експертиз у мовознавстві проводиться за різними параметрами. Наведемо кілька з тих, що можуть застосовуватись до лінгвістичної експертизи законопроектів:

➤ **за рівнем аналізу мови:** почеркознавчі експертизи; фонетичні експертизи; морфологічні експертизи; текстологічні експертизи (сюди також входять лінгвістичні (фразові та надфразові рівні)); дискурсивні експертизи;

➤ **за формальним параметром:** офіційні експертизи (виконуються за постановою суду та мають статус доказів) та ініціативні експертизи (виконуються за вимогою будь-яких зацікавлених фізичних і юридичних осіб, набувають статусу доказів тільки за рішенням суду);

➤ *за обсягом поданого на аналіз тексту*: лінгвістична експертиза одного слова, лінгвістична експертиза словосполучення, лінгвістична експертиза речення, лінгвістична експертиза тексту (чи дискурсу);

➤ *за кількістю експертів*: комісійні експертизи (виконуються декількома експертами) і некомісійні експертизи (виконуються лише одним експертом) [4].

Особливої уваги заслуговують пропозиції деяких українських науковців щодо системи поділу лінгвістичного аналізу саме нормативно-правового тексту.

Наприклад, О.Ф. Юрчук виокремлює такі аспекти експертизи законодавчого тексту: *а) логіко-лінгвістичний* – аналіз правничої термінології, застосованої в нормативному акті, граматичної будови мовлення законодавця, чинників, що можуть негативно впливати на точність визначень; *б) юридико-технічний* – аналіз техніки побудови спеціального тексту; *в) семіотичний* – аналіз тексту права як знакової системи [9].

Поза тим, автором запропонована поглиблена експертиза текстів правових актів, яка за аспектами дослідження може бути: *1) діяхронічна* – вивчення пам'яток права, які мали чинність у попередні часи; *2) контрастивна* – порівняльне дослідження текстів нормативних актів, підвидами якого є: *а) синхронно-діяхронічне дослідження* – порівняльний аналіз текстів чинних нормативних актів з тими, які діяли в попередні часи; *б) компаративно-внутрішньодержавне дослідження* – порівняльний аналіз текстів законів України із текстами нормативних актів Автономної Республіки Крим, як правило, з метою виявлення розходжень, протиріч, висновків щодо ґрунтового доопрацювання Конституції АРК; *в) компаративно-міждержавне дослідження* – порівняльний аналіз текстів законів України з текстами законів інших країн; *г) контрастивно-авторське дослідження* – порівняльний аналіз декількох текстів одного законопроекту, створених різними авторами чи авторськими колективами; *д) контрастивно-мовне дослідження* – порівняльний аналіз текстів нормативних актів на предмет аутентичності перекладу [9].

На протигагу попередній класифікації, Н.В. Артикуца розглядає лінгвістичну експертизу законодавчого тексту комплексно і не дає чіткого розмежування видів ЛЕЗ, проте зосереджує увагу на здійсненні термінологічної експертизи, а саме на аналізі термінологічної сумісності аналізованого законопроекту з іншими законами, що регулюють цю ж саму або близьку з нею сферу суспільних відносин, спостереження над дотриманням чіткої системності, логічності, ієрархічності поняттєво-термінологічного апарату, спадкоємності у застосуванні юридико-технічних і юрлінгвістичних засобів, визначення правильності й внутрішньої узгодженості дефініцій законодавчих термінів [2].

Спільним між підходами наведених класифікацій є використання не лише інтралінгвістичних експертних знань, а й екстралінгвістичних: знань з теорії права (правил юридичної техніки, нормопроєктування, правових аксіом тощо), врахування галузевої та інституційної структури законодавства, а також бази знань з різних сфер суспільних відносин, які регулюються правовими нормами.

(2) Прикладний аспект. У цій частині статті запропоновано авторське бачення класифікації лінгвістичних експертиз законопроектів та визначення кожного її виду.

З огляду на практичну мету статті у виборі критерію поділу ЛЕЗ на види відправною точкою стали завдання, які покликана вирішити ЛЕЗ – це, насамперед, усунення помилок, дефектів та недоліків у нормативно-правовому тексті.

Тому саме характер помилки у тексті законопроекту обрано ознакою, за якою здійснюватиметься розмежування різних лінгвістичних досліджень в межах законодавчої процедури.

Для проведення класифікації лінгвістичних експертиз за характером помилок у текстах законопроектів спершу слід згрупувати останні.

Невідповідність тексту законопроекту правилам юридичної техніки, принципам права, правовим аксіомам,

неповнота правової норми, вихід за межі предмета регулювання, дублювання правового регулювання – тобто нехтування юридичним дискурсом, неправильне відтворення знань про сферу суспільних відносин у тексті законопроекту, утворюють групу **дискурсивних помилок**.

Термінологічну невпорядкованість і неузгодженість; дублетність, синонімію і варіативність термінологічних одиниць у нормативному акті; "семантичну дифузність" та неоднозначність правової норми; алогізми; мовленнєву недостатність; невмотивовану тавтологічність; лексичну надлишковість; зміщення смислових меж; стильову невідповідність; порушення родо-видових зв'язків між поняттями, форм узгодження і керування; вживання запозичень замість наявного українського терміна; невинуваті калькування; значна кількість росіянізмів тощо об'єднують в групу **семантичних помилок** [2].

Синтаксичні (невмотивована ускладненість синтаксичних конструкцій; розбіжності у формах однини і множини, відмінкових форм, амфіболія або двозначність тексту) та морфологічні помилки групуємо в категорію **граматичних помилок**.

Неврахування відмінностей в екстралінгвістичних ситуаціях, неперекладені одиниці, що підлягають перекладу, пропуск релевантної інформації, порушення загальної, предметної, текстової логіки, неврахування імплікацій, спотворення авторської інтенції (оцінки), свавільність, буквалізм, невдале формулювання, наявність декількох варіантів перекладу тощо є **помилками перекладу**.

У такий спосіб отримуємо чотири види лінгвістичних експертиз законопроектів: дискурсивну, семантичну, граматичну та експертизу перекладу. Коротко про особливості кожної з них.

Дискурсивна експертиза – дослідження тексту законопроекту на предмет врахування юридичного дискурсу та дискурсу сфери суспільних відносин, на які спрямована регулятивна дія нормативно правового акту в майбутньому, і

відповідності екстралінгвальним, прагматичним, соціо-культурним та іншим факторам [3].

Семантична експертиза – аналіз відповідності значення мовних одиниць тексту законопроекту – окремих слів, фразеологізмів, складових частин слова тощо, лексичній нормі, термінології законодавства, фаховій термінології та законодавчому (офіційно-діловому) стилю.

Граматична експертиза – це аналіз відповідності тексту закону морфологічній та синтаксичній мовним нормам, тобто чинному правопису української мови.

Експертиза перекладу – це аналіз перекладу текстів міжнародних угод, згоду на обов'язковість яких має бути надано ВРУ, а також тих законопроектів, які передбачають запозичення зарубіжного досвіду правового регулювання на предмет правильності відтворення правового змісту юридичного тексту вихідної культуроспецифічної правової системи засобами фахової мови правової системи-реципієнта задля збереження відповідних юридичних функцій та/або екстеріоризації інших прагматичних функцій тексту перекладу, що діють на час виконання перекладу [7].

Такий поділ дозволить налаштувати зручний механізм роботи, розробити до кожного виду ЛЕЗ спеціальні методичні рекомендації, обрати належних фахівців, адже для різних видів ЛЕЗ необхідна відповідна спеціалізація експертів. Так, *для експертизи перекладу* потрібні перекладачі з саме юридичного перекладу, *для семантичної* – філологи-україністи з юридичною освітою чи глибоким знанням теорії права, базових галузей права та законодавства; *для граматичної* – достатньо представників класичної філологічної освіти спеціальності "Українська мова і література", а *для дискурсивної* – фахівці з прикладної лінгвістики (юрислінгвісти, соціолінгвісти, лінгвокультурологи, фахівці з корпусної (прикладної) лінгвістики тощо).

(3) Правові аспекти. Проведення того чи іншого виду експертизи слід розглядати як елемент певної системи,

відповідно впровадження ЛЕЗ в Україні аналізуємо в контексті всього інституту експертизи законопроектів.

Нормативну базу, яка регулює суспільні відносини, що виникають у зв'язку з проведенням експертизи законопроектів в Україні становлять:

➤ закони України: "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про Регламент Верховної Ради України", "Про Конституційний Суд України", "Про Кабінет Міністрів України", "Про запобігання корупції" [18;19;17;16;14];

➤ нормативні акти: Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України ("Порядок проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів" від 30 січня 2013 р. № 61, "Порядок проведення гендерно-правової експертизи" від 28 листопада 2018 р. № 997, Положення "Про Міністерство юстиції України" від 2 липня 2014 р. № 228), Міністерства юстиції України ("Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів" від 21 листопада 2000 р. № 41; Наказ "Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини") [22; 21; 25; 20; 27].

Узагальнивши положення вищеперелічених НПА, можемо назвати такі обов'язкові види експертиз законопроектів: **а) наукова** (або комплексна науково-правова експертиза) – здійснюється Головним науково-експертним управлінням Апарату Верховної Ради України при підготовці до першого читання; **б) юридична** – здійснюється фахівцями Головного юридичного управління при підготовці до всіх наступних

читань. Крім цього, зазначимо, що обов'язковим видом перевірки законопроектів є його редакційне опрацювання.

До необов'язкових експертиз належать: *а) наукова; б) юридична; в) інші види експертиз; г) інформаційне дослідження; д) наукове дослідження; е) наукове опрацювання* [19].

До того ж законодавство передбачає "спеціалізовані" види експертиз законопроектів: гендерно-правова експертиза (Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків"); аналіз регуляторного впливу; антидискримінаційна експертиза (Закон України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні") екологічна експертиза; антикорупційна експертиза (Закон України "Про запобігання корупції") [13, 15, 14].

Серед наведених видів експертиз прямо не передбачено проведення лінгвістичної експертизи, але, відповідно до ч.2 ст.103 Закону України "Про Регламент Верховної Ради України", маємо деякі елементи обов'язкового лінгвістичного аналізу у формі "редакційного опрацювання" законопроекту структурними підрозділами Апарату Верховної Ради України на завершальних етапах законодавчої процедури; ще серед необов'язкових експертиз є "інші види експертиз", які здійснюються за дорученням Голови Верховної Ради України, Першого заступника та заступника Голови Верховної Ради України або за рішенням головного комітету, до яких може належати й лінгвістична експертиза [19].

Досить знаковими є оцінки становища здійснення ЛЕЗ в Україні виконавців таких експертиз, наприклад Л.В. Ажнюк:

"Сучасна практика проведення лінгвістичної експертизи є здебільшого стихійною, індивідуально-суб'єктивною, при цьому лінгвісти-експерти, насамперед працівники академічних установ, викладачі університетів, журналісти спираються, з одного боку, на свій професійний і життєвий досвід, з другого боку, – на певні знання зі сфери юриспруденції, отримувани переважно з детективних романів і ЗМІ" [1].

Аналіз стану правових основ здійснення експертизи законопроектів в Україні дає підстави зробити висновок про необхідність легалізації відносин, що виникають у процесі здійснення ЛЕЗ.

Крім цього, слід брати до уваги те, що ЛЕЗ не може функціонувати та розвиватись ізольовано від інших видів експертиз, тож для створення сприятливих умов її розвитку необхідно вдосконалювати весь інститут експертизи законопроектів. І навпаки – для поліпшення якості роботи всього інституту експертизи законопроектів слід підвищувати рівень якості кожного її виду.

Дослідники проблем експертизи законопроектів в Україні наголошують на численних прогалинах правового регулювання експертної діяльності. Приміром Г.В. Рибікова вказує на такі його недоліки:

"відсутній єдиний підхід щодо наслідків складання негативного експертного висновку; відсутність затвердженої процедури проведення правової експертизи НПА для актів органів місцевого самоврядування; невизначений правовий статус експертів правової експертизи НПА; найбільше прав у сфері правової експертизи мають суб'єкти, наділені правом приймати НПА; відсутні регламентація правового статусу експерта, відповідальність за надання експертного висновку, чітко не окреслено коло суб'єктів такої експертизи" [5].

До цього ряду "білих плям" в законодавстві можемо додати й нерегульованість правового статусу ЛЕЗ в Україні, звідси пропонуємо заповнити цю прогалину, *увівши у правове поле такі положення:*

➤ Лінгвістична експертиза є обов'язковою та здійснюється впродовж всіх читань.

➤ Виконавцем науково-експертної управління Апарату Верховної Ради України. Тобто у структурному підрозділі Апарату Верховної Ради України, Головному науково-експертному управлінні Апарату Верховної Ради України,

запропоновано створити ще один відділ – лінгвістичний (крім вже наявних відділів: з конституційних питань та державного будівництва, з гуманітарних і міжнародних питань, гармонізації законодавства з країнами ЄС та захисту прав людини, з соціальних питань та праці, з питань цивільних і господарських відносин та підприємництва та ін.) [12].

➤ Проекти законів проходять такі види лінгвістичної експертизи: дискурсивну, семантичну, граматичну та експертизу перекладу. Дискурсивна, семантична та граматична експертизи здійснюються щодо будь-якого виду законопроекту, а експертиза перекладу щодо: 1) проектів законів про ратифікацію міжнародних договорів України; 2) тих законопроектів, які передбачають запозичення зарубіжного досвіду правового регулювання.

➤ Наслідком введення ЛЕЗ є вилучення формальної конструкції "редакційне опрацювання", оскільки ЛЕЗ охоплює семантичну та граматичну експертизи і в такий спосіб "поглинає" цей етап аналізу законопроекту. Тобто фактично така процедура лишається.

Імплементацию цих тез можливо здійснити шляхом: а) внесення змін до розділу "Законодавча процедура" Закону України "Про Регламент Верховної Ради України"; б) внесення пропозицій до проекту Закону "Про нормативно-правові акти" №7409 від 01.12.2010 і його прийняття парламентом [19; 23].

Запропоновані зміни до законодавства є опорними для набуття правового статусу ЛЕЗ в Україні та потребують додаткового обміркування у фахових колах.

Висновок. Час впровадження ЛЕЗ в Україні визрів давно, але все ще не перезрів. Її актуальність стає дедалі відчутною на тлі внутрішньо- та зовнішньополітичних подій у нашій державі. Впровадження лінгвістичної експертизи законопроектів в Україні з запропонованим внутрішнім поділом на дискурсивну, семантичну, граматичну експертизи та експертизу перекладу потребує належного правового оформлення, кадрового та методичного забезпечення, передусім, на рівні законодавчої гілки влади. Надалі такий

досвід експертології потребує розвитку в межах виконавчої та судової гілок влади різних рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Л. В. Типологія об'єктів лінгвістичної експертизи і методика їх дослідження. *Мовознавство*. 2016. № 3.С. 3–18.
2. Артикуца Н. В. Законодавчий текст як предмет лінгвістичної експертизи. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2462/Artykutsa_Zakonod_te_kst.pdf (дата звернення: 23.03.2019).
3. Арутюнова Н. Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Сов. энцикл., 1990. С. 136–137.
4. Баранов А. Н. Лингвистическая экспертиза текста: теоретические основания и практика. Москва: Наука, 2007. 592 с.
5. Рибікова Г. В. Правова експертиза нормативно-правових актів в Україні: дис. канд. юр. наук : 12.00.01. Київ, 2017. 230 с.
6. Судиловская Н. В. Состояние методологии проведения лингвистической экспертизы нормативных правовых актов в некоторых странах постсоветского пространства. *Сборник материалов конференции "Язык и право: актуальные проблемы взаимодействия"*. 2017. URL: <http://www.ling-expert.ru/conference/langlaw7/sudilovskaya.html> (дата звернення: 20.03.2019).
7. Шаблій О. А. Теоретичні та методологічні засади німецько-українського юридичного перекладу: Дис... докт. філолог. наук: 10.02.16. Київ, 2013. 540 с.
8. Юрислінгвістика : словник термінів і понять / укладачі: Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов, І.В. Шматко / За ред. проф. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2015.
9. Юрчук О. Ф. Експертний лінгвістичний аналіз як елемент нормотворчої діяльності (на матеріалі нормативно-правових актів України та Автономної Республіки Крим). *Вісник університету внутрішніх справ*. №7. С. 159–162.
10. Azuelos-Atias S. Semantically cued unspoken assumptions in the legal text. *Journal of Pragmatics*. 2010. №42 728–743. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.07.009>.
11. Tiersma P. Textualizing the law. *International Journal of Speech Language and the Law*. 2007. Vol 8, No 2. <https://doi.org/10.1558/sll.2001.8.2.73>.

ДЖЕРЕЛА

12. Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України. *Підрозділ Апарату. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_pidrozdil2?pidid=1227 (дата звернення: 29.03.2019).

13. Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 29.03.2019).

14. Закон України "Про запобігання корупції". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 29.03.2019).

15. Закон України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (дата звернення: 29.03.2019).

16. Закон України "Про Кабінет Міністрів України". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (дата звернення: 24.03.2019).

17. Закон України "Про Конституційний Суд України". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 24.03.2019).

18. Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 24.03.2019).

19. Закон України "Про Регламент Верховної Ради України". *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 28.03.2019).

20. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проєктів НПА. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1./rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=va041323-00> (дата звернення: 29.03.2019).

21. Питання проведення гендерно-правової експертизи. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF> (дата звернення: 29.03.2019).

22. Порядок проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проєктів нормативно-правових актів. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*.

URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/61-2013-%D0%BF> (дата звернення: 29.03.2019).

23. Проект Закону України "Про нормативно-правові акти". *Законодавчість. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JF5PT00A.html (дата звернення: 29.03.2019).

24. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10> (дата звернення: 22.03.2019).

25. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF/rint1443379379754780> (дата звернення: 24.03.2019).

26. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF> (дата звернення: 25.03.2019).

27. Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1219323-08> (дата звернення: 24.03.2019).

28. Про проведення гендерно-правової експертизи. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/504-2006-%D0%BF> (дата звернення: 24.03.2019).

29. Про структуру апарату Верховної Ради України. *Законодавство. Офіційний Веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-14> (дата звернення: 27.03.2019).

REFERENCES

1. Azhnjuk, L.V. (2016). Typology of Objects of Linguistic Expertise and Methods of its Research [Типологія об'єктів лінгвістичної експертизи і методи її дослідження]. *Movoznavstvo*, № 3, 3–18. [in Ukrainian].

2. Artykuca, N. V. (2007). *Legislative text as a subject of linguistic expertise* [Zakonodavchij tekst jak predmet lingvistychnoi' ekspertyzy]. Mikolaiv. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2462/Artykytsa_Zakonod_tekst.pdf [in Ukrainian].
3. Arutjunova, N. D. (1990). *Discourse* [Diskurs]. *Lingvisticheskij e'nciklopedicheskij slovar'*. Moskva: Sov. e'ncikl. 1, 136-137[in Russian]
4. Baranov, A.N. (2007). *Linguistic Expertise of the Text: Theoretical Grounds and Practice* [Lingvisticheskaja jekspertiza teksta: teoreticheskie osnovanija i praktika]. Moscow: Nauka [in Russian].
5. Rybikova, G.V. (2017). *Legal expert examination of normative legal acts in Ukraine* [Pravova ekspertyza normatyvno-pravovyh aktiv v Ukraïni]. dys. kand. jur. nauk: 12.00.01. Kyi'v [in Ukrainian].
6. Cudylovskaja, N.V. (2017). *The Status of the Methodology for Linguistic Examination of Normative Legal Acts in Some Post-Soviet Countries* [Sostojanie metodologii provedenija lingvisticheskoi jekspertizy normativnyh pravovyh aktov v nekotoryh stranah postsovetskogo prostranstva]. *Sbornik materialov konferencii "Jazyk i pravo: aktual'nye problemy vzaimodejstviya"*. URL: <http://www.ling-expert.ru/conference/langlaw7/sudilovskaya.html> [in Russian].
7. Shablij, O. A. (2013). *Theoretical and methodological principles of the German-Ukrainian legal translation* [Teoretychni ta metodologichni zasady nimec'ko-ukrai'ns'kogo jurydychnogo perekladu]. Dys... dokt. filolog. nauk: 10.02.16. Kyiv [in Ukrainian].
8. *Legal linguistics : The dictionary of terms and concepts* (2015). [Juryslingvistyka : slovnyk terminiv i ponjat] / ukladachi: L. Shevchenko, D. Dergach, D. Syzonov, I. Shmatko / Za red. prof. L. Shevchenko. Kyiv : VPC "Kyivskij universytet" [in Ukrainian].
9. Jurchuk, O. F. (1999). *Expert linguistic analysis as an element of drafting laws (based on the normative legal acts of Ukraine and the Autonomous Republic of Crimea)* [Ekspertnyj lingvistychnyj analiz jak element normotvorchoi' dijalnosti (na materiali normatyvno-pravovyh aktiv Ukraïny ta Avtonomnoi' Respubliky Krym)]. *Visnyk universytetu vnutrishnih sprav*, №7, 159–162 [in Ukrainian].
10. Azuelos-Atias, S. (2010). Semantically cued unspoken assumptions in the legal text. *Journal of Pragmatics*, 42: 728–743. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.07.009> [in English].
11. Tiersma, P. (2007). Textualizing the law. *International Journal of Speech Language and the Law*, 8, No 2. <https://doi.org/10.1558/sll.2001.8.2.73> [in English].

RESOURCES

12. *The Main Scientific and Expert Department of the Verkhovna Rada of Ukraine* [Golovne naukovo-ekspertne upravlinnja Aparatu Verhovnoi' Rady Ukrai'ny]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_pidrozdil2?pidid=1227 (last access: 29.03.2019) [in Ukrainian].

13. *Law of Ukraine "On ensuring equal rights and opportunities for women and men"* [Zakon Ukrai'ny "Pro zabezpechennja rivnyh prav ta mozhlyvostej zhink i cholovikiv"] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (last access: 29.03.2019) [in Ukrainian].

14. *Law of Ukraine "On Prevention of Corruption"* [Zakon Ukrai'ny "Pro zapobigannja korupcii"] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (last access: 29.03.2019).

15. *Law of Ukraine "On Principles of Prevention and Counteraction of Discrimination in Ukraine"* [Zakon Ukrai'ny "Pro zasady zapobigannja ta protyidii dyskryminacii' v Ukrai'ni"] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/law/show/5207-17> (last access: March 29, 2019) [in Ukrainian].

16. *Law of Ukraine "On the Cabinet of Ministers of Ukraine"* [Zakon Ukrai'ny "Pro Kabinet Ministriv Ukrai'ny"] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (last access: 24.03.2019) [in Ukrainian].

17. *Law of Ukraine "On the Constitutional Court of Ukraine"* [Zakon Ukrai'ny "Pro Konstytucijnyj Sud Ukrai'ny"] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (last access: 24.03.2019) [in Ukrainian].

18. *Law of Ukraine "On Scientific and Scientific Technical Expertise"* [Zakon Ukrai'ny "Pro naukovu i naukovo-tehnicnu ekspertyzu"] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80> (last access: 24.03.2019) [in Ukrainian].

19. *Law of Ukraine "On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine"* [Zakon Ukrai'ny "Pro Reglament Verhovnoi' Rady Ukrai'ny"]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (last access: 28.03.2019) [in Ukrainian].

20. *Methodical recommendations for conducting legal expert examination of the NPA draft* [Metodychni rekomendacii' shhodo

provedennja pravovoi' ekspertyzy proektiv NPA]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=va041323-00> (last access: March 29, 2019) [in Ukrainian].

21. *The conduct of gender legal examination* [Pytannja provedennja genderno-pravovoi' ekspertyzy]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF> (last access: 29.03.2019) [in Ukrainian].

22. *The procedure of conducting executive bodies of anti-discrimination expertise of draft normative legal acts* [Porjadok provedennja organamy vykonavchoi' vlady antydyskryminacijnoi' ekspertyzy proektiv normatyvno-pravovyh aktiv]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/61-2013-%D0%BF> (last access: 29.03.2019) [in Ukrainian].

23. *Draft Law of Ukraine "On Normative Acts"* [Proekt Zakonu Ukrai'ny "Pro normatyvno-pravovi akty"]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF5PT00A.html (last access: 29.03.2019) [in Ukrainian].

24. *On Approval of the Methodology of Anti-Corruption Expertise* [Pro zatverdzhennja Metodologii' provedennja antykorupcijnoi'] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10> (last access: 22.03.2019) [in Ukrainian].

25. *On Approval of the Regulation on the Ministry of Justice of Ukraine* [Pro zatverdzhennja Polozhennja pro Ministerstvo justyicii' Ukrai'ny] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF/rint1443379379754780> (last access: 24.03.2019) [in Ukrainian].

26. *On Approval of the Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine* [Pro zatverdzhennja Reglamentu Kabinetu Ministriv Ukrai'ny] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF> (last access: 25.03.2019) [in Ukrainian].

27. *On the examination of draft laws and draft acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine as well as regulatory acts subject to the requirement of state registration regarding compliance with the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the practice of the European Court of Human Rights* [Pro zdijsnennja ekspertyzy proektiv zakoniv ta proektiv aktiv Kabinetu Ministriv Ukrai'ny, a takozh normatyvno-pravovyh aktiv, na jaki poshyrjujet'sja vymoga derzhavnoi' rejestracii', shhodo vidpovidnosti polozhennjam Konvencii' pro zahyst prav ljudyny i osnovopolozhnyh svobod ta praktyci Jevropejs'kogo sudu z prav ljudyny]. *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL:

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика
.....

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws//show/v1219323-08> (last access: 24.03.2019) [in Ukrainian].

28. *On the conduct of gender legal expertise* [Pro provedennja g'enderno-pravovoi' ekspertyzy] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/504-2006-%D0%BF> (last access: 24.03.2019) [in Ukrainian].

29. *On the structure of the apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine* [Pro provedennja g'enderno-pravovoi' ekspertyzy] *Oficijnyj Veb-portal Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-14> (last access: 27.03.2019) [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 16.04.2019

Дата затвердження редакцією – 06.05.2019